

Stortinget bør tale

Taler
Gunnar Garbo

Dato
16 november 1967

Sted
Stortinget

1 Mens vi diskuterer politikk i Stortinget, går krigen sin gang i Vietnam. Ingen har oversikt over hvor meget lidelse og ødeleggelse den koster, fra dag til dag og fra time til time. Men vi vet at nok en gang blir et grusomt forsøk gjort på å løse et lands politiske problemer ikke ved bruk av ordskifte og forhandlinger, men ved
5 å se hvilken av partene som klarer å tilføye motparten de dødeligste sår, hvilken av partene som tåler størst lemlestelse uten å bøye kne. Vi vet at de tap vårt eget folk led under den siste verdenskrig, er for intet å regne mot de ofre det vietnamesiske folk i stadig stigende skala har måttet yte gjennom snart 25 år av undertrykkelse, nød og vold.

10 Noen spør om dette angår Norge. Hva vi enn gjør eller ikke gjør, trenger larmen og gjenskinnet fra krigen seg på oss. Gjennom presse, radio og fjernsyn blir vi hver eneste dag konfrontert med det som foregår i Vietnam, stilt overfor en utfordring, tvunget til å ta stilling. Det gis knapt noe menneske i landet som er
15 uberørt av Vietnamkrigen. Vi kan ikke vende problemet ryggen. Det har brent seg inn i våre sinn. Viker vi unna, vil det fortsatt nage oss.

Men utover den medkjensle vi må føle med krigens ofre, gis det også andre grunner til at nettopp Norge ikke må tie. Vårt land er alliert med en av de
20 krigførende parter. Slik vi har knyttet vår skjebne til De forente stater, er vi klart og nært interessert i hvilken utenrikspolitikk De forente stater fører, og vi kan ikke fri oss fra et moralsk medansvar i den.

To harde og uforsonlige syn står mot hverandre i Vietnam. På den ene siden
25 møter vi en ekstrem anti-kommunisme. Etter dette syn er krigen bare ett enkelt ledd i en systematisk infiltrasjon og aggresjon, som blir satt i scene av de kommuniststyrte stater med sikte på å underlegge seg verdens øvrige land. Ut fra dette syn er intet kompromiss akseptabelt, fordi kommunistene vil bryte avtalen i neste omgang, ingen ettergivenhet tillatelig, fordi den vil oppmuntre til ny

aggresjon. Krigen må føres til kommunistene oppgir fotfestet i Sør-Vietnam.

Det motsatte syn er like uforsonlig. Etter denne oppfatning er krigen en frigjøringskamp mot de imperialistiske makter. Ifølge teorien vil disse makter
35 gripe til våpen for å slå ned en hvilken som helst folkereisning. Derfor kan sosiale omveltninger i de tidligere koloniale og halvkoloniale land ut fra denne tankegang bare gjennomføres ved vold. Enhver ettergivenhet i Vietnam vil styrke reaksjonen. Krigen må føres til amerikanerne og deres forbundsfeller kapitulerer.

40

Vi kan øyne ett sikkert resultat om de ekstreme på begge sider fortsatt får råde grunnen: Mens de uforsonlige setter sine teorier ut i livet vil det vietnamesiske folk forblø.

45 Men virkningen vil ikke begrense seg til Vietnam. Vold avler vold. I dag synes det som om en bølge av ny voldsdyrkelse går over verden. Det vi har vært vitner til i Sørøst-Asia, ser vi også spor av i Afrika og Sør-Amerika, ja, selv i De forente stater blir tanken om fysisk vold forfektet som den eneste mulighet for underprivilegerte folkegrupper. Konflikten i Vietnam smitter. Og hvor den ikke
50 smitter, der forherder den hjertene, der forbitrer den atmosfæren, der undergraver den godvilje og samarbeidsevne. Om vi nordmenn kan være uenige om Vietnam, er denne uenighet en blek avglans av de flammende motsetninger den skaper i det internasjonale liv.

55 Faren er til stede for en utvidelse av konflikten. For hver ny økning av krigshandlingene amerikanerne går til, uten at det reduserer motpartens kampevne og kampvilje, blir spillerommet mindre før man når det punkt som utløser kinesisk intervensjon. Det kan være landmilitære operasjoner i Nord-Vietnam, det kan være bombing av mål på den kinesiske siden av grensen -
60 erfaringen fra Korea viser oss hva følgen kan bli. Vi viker tilbake for tanken. Men i tillegg til de menneskelige lidelser krigen medfører, og de internasjonale skadevirkninger som følger i dens kjølvann, er også dette en fare som vi plikter å ta med i vurderingen: Krigen i Vietnam kan utvikle seg til en verdensbrann.

65 Men verden er ikke kommet inn i en malstrøm av begivenheter som det er umulig å bryte ut av. Krigens gang er avhengig av menneskelige beslutninger.

Det er ikke sant at ubegrenset og kompromissløs vold er den eneste utvei til

70 løsning av internasjonale konflikter. Engelskmenn og boere, franskmenn og algeriere har vist at klokskap og moderasjon kan føre til fredelige løsninger som er til større fordel for begge parter enn en fortsettelse av krigen.

Det er ikke sant at vold er en forutsetning for dyptgående sosiale endringer. Om
75 de nordiske stater på noe område kan gi verden en lærdom, må det være den at motsetninger mellom klasser og grupper kan løses ved fredelig reformarbeid.

Det er ikke sant at kommunistisk deltakelse i en nasjonal folkereisning er ensbetydende med at en totalitær verdensbevegelse utvider sin makt.
80 Kommunismen er mange ulike ting. Som polakkene, jugoslavene og andre har vist, kan kommunismen blant annet også være forenlig med nasjonal selvhevdelse, med voksende frihetsvilje og med humanitet.

Det gis et alternativ til vold. Det er menneskelig klokskap og måtehold, evnen til
85 hensyn og rimelighet, viljen til å prøve om det ikke skulle være noe verdifullt også hos ens motstandere.

Avstanden er stor mellom de krigførende parter i Vietnam. Det som først og fremst legger hindringer i veien for fredsforhandlinger, er mistilliten til
90 motparten, frykten for at motparten skal sikre seg et politisk overtak. Men de offentlige erklæringer fra begge sider viser likevel at det rår atskillig prinsipiell enighet om de langsiktige mål: Tilbaketrekking av fremmede tropper, et Sør-Vietnam som selvstendig avgjør sin egen skjebne, vietnamesisk nøytralitet i forhold til maktblokkene.

95 På bakgrunn av disse erklæringer burde frykten og mistenksomheten blekne mot gruen ved en fortsatt krig. Innenfor disse rammer må en hvilken som helst forhandlingsløsning være bedre for vietnameserne enn fortsatt blodsutgytelse.

100 Kan en slik løsning finnes? U Thant mener ja. Det er fullstendig unødvendig å fortsette denne krig, hevder han. Om diplomatene blir gitt i oppdrag å gjennomføre de langtidsmål som begge sider har gitt uttrykk for, mener U Thant at dette kan gjøres, og at det kan sluttet en respektabel fredsavtale.

105 Et ord sier at den klokeste gir seg. Som De forente staters allierte bør vi i dag vende oss til den amerikanske regjering og be den vise et nytt eksempel på den klokskap og generøsitet som vi av erfaring vet det amerikanske folk eier. Vi har -

de fleste av oss - i etterkrigsårene støttet De forente stater i konflikter da vi
110 mente at USA brukte sin makt både modig og gjennomtenkt, som under Korea-
krigen eller ved Berlin-blokaden. Men vi får også si fra når vi frykter for at De
forente stater ut fra sviktende forutsetninger følger en farlig kurs, som krever
uforsvarlige lidelser.

115 Det gis de som spør om Norges syn betyr noe. Det gjør det. Vi har en bakgrunn
som kanskje gjør at våre ord blir tillagt noe mer vekt enn landets størrelse kunne
tilsi. Men under enhver omstendighet, enten vi teller lite eller meget, har vi vår
plikt og vår selvrespekt å ta vare på. Det forlanges ikke av oss at vi skal yte mer
enn vi kan. Men vi plikter å gjøre vårt.

120

Ubetinget stans i bombeangrepene mot Nord-Vietnam synes å være en
forutsetning for å få regjeringen i Hanoi til å overveie fredsforhandlinger.
Utenriksminister Lyng har ved flere tilfelle oppfordret amerikanerne til å ta
dette første skritt. Den norske regjering har gledeligvis støttet Nobelpris-
125 vinnernes fredsinitiativ. Til og med har statsminister Borten under sitt opphold
i Bulgaria slått til lyd for bombestans. Jeg skal ikke gå inn på betydningen av en
felleserklæring fra den norske og den bulgarske statsminister. Men jeg tror ikke
at mange vil si seg uenig i at den sterkeste, myndigste og mest respekterte røst
som taler på Norges vegne, det er Stortingets stemme. I avgjørende øyeblikk er
130 den Norges stemme.

Det ligger i sakens natur at Regjeringen må ha den daglige ledelse av landets
utenrikspolitikk. Stortinget kan ikke føre diplomatiske forhandlinger. Stortinget
bør heller ikke redusere seg selv til en slags resolusjonskvern. Stortinget bør
135 begrense seg til å si sin mening om internasjonale spørsmål ved vesentlige
anledninger, hvor det er viktig at Norge gir ordene all den vekt som er mulig for
oss.

Men ved slike anledninger bør også Stortingets stemme lyde. I praksis har
140 Stortinget aldri akseptert at utenrikspolitikk skal være et eksklusivt prerogativ
for Regjeringen. Stortinget har ikke nøyet seg med å votere over veistumper.
Stortinget har forbeholdt seg å avgjøre de langsiktige utenrikspolitiske
retningslinjer, og Stortinget har insistert på adgangen til regelmessige drøftelser
og vurderinger av Norges standpunkt til internasjonale problemer. Stortinget
145 har heller ikke stanset med det. I enkelte saker som har opptatt det norske folk
særlig sterkt, har Stortinget også i vedtaks form kastet seg direkte inn i den

internasjonale meningsutveksling. Det skjedde både i 1946, da Stortinget uttalte sin sterke sympati med det spanske folks frihetskamp, og det skjedde i 1961 og 1962, da Stortinget protesterte mot de kjernefysiske bombesprengninger.

Utenrikspolitikken er blitt meget mer enn hemmelig diplomati. I stadig større utstrekning blir det nødvendig for et folk å engasjere seg i det internasjonale ordskifte, å delta i utformingen av verdensopinionen, å gjøre sitt syn gjeldende for å påvirke avgjørelser som treffes utenfor ens egne grenser, men som også kan få virkninger for ens eget land. Norges Storting kan ikke stå utenfor denne meningsdannelse. Det hender at Stortinget bør gripe direkte inn i den. Debatten om Vietnam-krigen stiller oss overfor kravet om en uttalelse fra Stortinget, på samme måte som den nederlandske nasjonalforsamling har sagt sin mening om saken. Denne debatt engasjerer i uvanlig grad hele folket. Det er en debatt som kan avgjøre spørsmålet om krig eller fred i et hardt herjet land. Debattens utfall kan virke avgjørende inn på valget mellom vold og ikke-vold i forholdene nasjonene mellom i verdensmålestokk. En klar uttalelse fra Stortinget om bombestans vil fjerne enhver tvil som måtte kunne oppstå om Norges holdning, og, hva som er viktigere, gi Norges appell den størst mulige tyngde og det sterkeste mulige ettertrykk.

Under trontaledebatten gav utenriksministeren uttrykk for tvil om hvorvidt det ville være hensiktsmessig å vedta Venstres forslag. Mot slutten av debatten antydte han endog at han kunne måtte overveie å nedlegge sitt verv dersom forslaget skulle bli vedtatt.

Også daværende utenriksminister Halvard Lange gav i 1946 uttrykk for at han ikke ønsket noen uttalelse av Stortinget om en interalliert aksjon mot det spanske diktatur, - en uttalelse som for øvrig også ble foreslått ved et benkeforslag i Stortinget. Men hr. Lange tilføyde følgende:

«Skulle Stortinget finne at det er absolutt nødvendig, så faller jo det syn som hr. Natvig Pedersens forslag gir uttrykk for, helt sammen med Regjeringens, og jeg kan derfor ikke ha noe å innvende mot at det blir vedtatt.»

Dette var en klok holdning. Selv om daværende utenriksminister Lange i 1946 frarådet Stortinget å vedta en uttalelse, erkjente han at Stortinget burde vurdere og avgjøre spørsmålet ut fra sitt syn på saken.

Utenriksminister Lyng har tilført norsk utenriksledelse en befriende åpenhet og en udoktrinær realisme som jeg verdsetter meget høyt. De som kritiserer ham på høyre fløy, burde ikke glemme at hr. Lyngs alminnelige utenrikspolitiske retningslinjer har nettopp den brede forankring i opinionen som er helt nødvendig for en utenriksledelse som vil representere de samlede politiske hovedstrømmer i vårt folk. Det gis intet politisk grunnlag i vårt land for den utenrikspolitikk som høyrekritikerne krever av hr. Lyng. Men jeg tror ikke at utenriksministeren tilførte vårt parlamentariske liv noen verdifull nyskapning da han under trontaledebatten introduserte muligheten for hva jeg vil kalle et negativt kabinettsspørsmål - et kabinettsspørsmål som man stiller ikke fordi man selv er uenig i et forslag, men for å skjule at visse andre er uenige i det.

Et regjeringsmedlem må naturligvis selv avgjøre om han kan arbeide etter de retningslinjer Stortinget fastsetter. Men hensynet til intellektuell klarhet og ryddighet tilsier også at de deltakende parter i vårt parlamentariske liv respekterer hverandres ytringsfrihet og gir hverandre et rimelig spillerom for meningsbrytning. Jeg kan ikke akseptere berettigelsen av å bruke kabinettsspørsmål på en måte som ikke skaper noe valg mellom en politikk og en annen, men som tvert imot kan tjene til å hindre at de reelle meningsforskjeller kommer til uttrykk.

Utenrikskomiteens innstilling tyder på at det på et saklig grunnlag burde ha vært mulig å samle et meget sterkt stortingsflertall om realiteten i venstreforslaget. Riktignok vet vi at det gis høyrefolk i Stortinget som er motstandere av at amerikanerne stanser bombeangrepene uten motytelser fra den annen side. Men dette syn har ikke fått tilslutning i utenrikskomiteen. Mindretallet slutter i sitt utkast til vedtak opp om ubetinget bombestans, og flertallet gjør det samme i premissene til sitt. Selv om hr. Røiseland har firt på kravet om en direkte uttalelse fra Stortinget, holder han i komitepremissene fast ved denne sakens kjerne, kravet om ubetinget bombestans.

Men slik som saken nå har utviklet seg indrepolitisk, synes det uråd å finne et voteringstema som kan samle det store flertall som etter alt å dømme reelt er enige om at amerikanerne bør ta dette første skritt for å skape klima for forhandlinger. Man må da treffe et valg mellom de to forslag som deler utenrikskomiteen. Det er vel å merke ingen direkte motstrid mellom disse forslag. Jeg forbeholder meg retten til å velge det som best uttrykker min overbevisning om saken.

Når flertallsfraksjonen anmoder Stortinget om å slutte seg til dens utkast til vedtak, skjer det under henvisning til fraksjonens uttalelser om Vietnam, som altså står i premissene og ikke i vedtaket. Samtidig rår flertallet Stortinget til å
230 forkaste mindretallets utkast til vedtak på grunn av Arbeiderpartiets landsmøteresolusjon, som heller ikke står i vedtaket, men er sitert i premissene. Vi blir bedt om å votere på grunnlag av premissene. Det kan derfor være nødvendig å klargjøre forholdet mellom premisser og vedtak.

235 Jeg kan for mitt vedkommende ikke godta den beskrivelse av Vietnam-konflikten som blir gitt i resolusjonen fra Arbeiderpartiets landsmøte. Jeg tror nok at den er inne på noe viktig. Jeg tror at hvis vi skal forsøke å forestille oss hvordan bøndene i Vietnam opplever krigen, da må vi prøve å tenke oss hvordan vi selv ville ha sett det dersom vårt eget land hadde vært okkupert av
240 fremmede makter, dersom den ene halvdel av landet ved tilbaketrekkingen hadde fått en regjering støttet fra utlandet, dersom det brøt ut et opprør mot denne regjering med støtte fra landsmenn på den andre siden, og dersom så en utenlandsk stormakt satte hele sin militærmakt inn for å slå dette opprøret ned. Jeg tror ikke at Frigjøringsfronten i Vietnam bare er en sosial og nasjonal
245 reisning. Men man kan trygt gå ut fra at i en hvilken som helst krig vil partene gjensidig feilvurdere og forvrengte hverandres motiver. Sannsynligvis har begge parter i Vietnam bedre motiver enn motparten tillegger den annen part. De amerikanske ledere er sikkerlig i god tro når de først og fremst ser kampen som motstand mot kommunistisk aggresjon. Men vi vil ikke kunne nærme oss
250 sannheten om Vietnam-krigen om vi forestiller oss at den del av befolkningen som står mot amerikanerne, oppfatter styrkeprøven som en kamp for og imot den kommunistiske ideologi.

Vi står overfor en uklar og komplisert situasjon hvor sosial reisning,
255 nasjonalisme og kommunisme, borgerkrig, infiltrasjon og innblanding - alt inngår som uløselige elementer. Arbeiderpartiets landsmøtevedtak gir her et altfor enkelt bilde, som jeg ikke er enig i.

Men det er ikke utenrikskomiteens premisser Stortinget skal votere over. Som
260 daværende representant og det høyt ærede medlem av vår forsamling John Lyng kort og konsist uttrykte sakens poeng i en stortingsdebatt i 1963:

«Uttalelser i premissene i en komiteinnstilling er ikke bindende vedtak.»

La meg for egen regning tilføye: Stortinget voterer over det som står i vedtaket. Hva som utover det er skrevet i premissene, og hva som utover det blir uttalt under debatten i representantenes stemmeforklaringer, er intet annet enn uttrykk for vedkommende fraksjoners og vedkommende representanters politiske synspunkter. Bare Stortingets vedtak er Stortingets vedtak.

En statsråd får selv avgjøre hvilken vekt han vil tillegge disse meningsytringer. Har de ikke fått tilslutning fra et stortingsflertall, kan de ikke politisk binde statsrådets handlefrihet.

Intet hindrer selvfølgelig en representant i å ta avstand fra et utkast til vedtak fordi han misliker premissene. Men han behøver ikke gjøre det. Er han enig i vedtakets ordlyd, kan han ta forbehold overfor premissene og gjøre rede for hvorfor han selv velger å stemme som han gjør. Om noen hevder at to pluss to er fire, behøver man ikke ta avstand fra dette fordi man tror vedkommende har dårlige motiver for å si det.

Jeg gjentar at det etter mitt skjønn ikke er premissene, men utkastet til vedtak Stortinget skal votere over. I valget mellom de to forslag som nå foreligger fra utenrikskomiteen, vil jeg støtte meg til uttalelsen fra Venstres landsstyre av 8. oktober 1966 og til resolusjonen fra Venstres landsmøte av 29. april 1967, som hr. Røiseland har sitert tidligere i dag. Begge disse resolusjoner inneholder en henvisning til faren for en utvidelse av konflikten, en tilslutning til U Thants fredsplan og en oppfordring til stans av bombeangrepene mot Nord-Vietnam.

Ingen av de to konkrete utkast til stortingsvedtak som vi skal velge mellom i dag, kan sies å stride mot Venstres landsmøtes resolusjon. Selv finner jeg å måtte velge det utkast som i form og innhold ligger landsmøteuttalelsen nærmest.

Utenrikskomiteens flertall foreslår at Stortinget skal nøye seg med en generell tilslutning til utenriksministerens FN-tale. Dette gir ikke Stortinget mulighet til en selvstendig, positiv og entydig meningsytring om realiteten i saken. Mindretallet foreslår at Stortinget uttrykkelig skal uttale seg for bombestans og for U Thants fredsplan. Uttalelsen er rimelig og avbalansert. Den faller i tråd med Regjeringens anstrengelser. Den ligger meget nær opp til de uttalelser Venstre har vedtatt, og til forslaget fra Venstre under trontaledebatten. Av de to forslag gir mindretallets klareste og sterkeste uttrykk for den uro vi føler over

305 konflikten i Vietnam, for vårt håp om gjensidige forhandlinger og for vårt ønske
om at De forente stater skal vise klokskap nok til å ta det første skritt bort fra
eskaleringsens ubønnhørlige mekanikk. Derfor vil jeg stemme for mindretallets
forslag.

310

Kilde

Garbo, Gunnar: I brennpunktet - Innlegg om utenrikspolitikk. Oslo 1969.

URI

315 <https://www.virksommeord.no/tale/stortinget-bor-tale>

320

325

330

335

340